Valodas konsultācijas: elektroniskā datubāze

http://www.valodaskonsultacijas.lv/lv/questions/1058

Jautājums

Kā pareizi: ***eiropeisks*** vai ***eiropisks***?

Atbilde

Mūsdienu latviešu valodas normām atbilst atvasinājums ***eiropeisks***.

Latviešu periodikā vārds *eiropisks* atrodams kopš 19. gadsimta 60. gadiem, savukārt *eiropeisks* – kopš 70. gadiem. Tātad jau kopš 19. gadsimta otrās puses abi aizguvumi ir konkurējuši (sal. krievu *европейский*, vācu *europäisch*).
20. gadsimta 30. gados vairākās publikācijās periodikā (piemēram, „Valodnieka piezīmes", „Valodas prakses jautājumi", „Mūsu valodas kļūdas") stingri norādīts, ka vienīgais pareizais variants ir *eiropisks*, jo atvasinājums darināts ar *-isks* (*algebrisks, eiropisks, romisks*).* Pie šī atvasinājuma arī palikts trimdā, kur Latviešu valodas krātuves 1942. gadā publicētā „Latviešu pareizrakstības vārdnīca" izdota vairākas reizes.
Tikmēr Latvijā gadu gaitā nostiprinās atvasinājums *eiropeisks* kā skaidrojošajās, tā pareizrunas un pareizrakstības vārdnīcās. Tas droši vien izskaidro, kāpēc Nacionālajā korpusu kolekcijā *eiropeisks* pārliecinoši prevalē pār *eiropisks* (atbilstoši 5000 pret 200). Te gan jāpiebilst, ka 80. gados Aina Blinkena *eiropeisks* un *eiropisks* minējusi pie problemātiskiem gadījumiem īpašības vārdu atvasināšanā no aizgūtiem lietvārdiem, tomēr mūsdienu latviešu valodas normām atbilst atvasinājums *eiropeisks*.

*Tā norādīts 1935. gada 7. novembra Rīgas Latviešu biedrības Valodniecības nodaļas sēdes protokolā. Sēdes vadītājs bijis Jānis Endzelīns, un, visticamāk, tas arī ietekmējis vairāku publikāciju tapšanu.

Avoti

Profesora Endzelīna atbildes. Rīgas Latviešu biedrības valodniecības nodaļas sēžu protokoli 1933–1942. 3., elektroniskais izdevums. P. Kļaviņa priekšv. un rādītāji. Rīga : Eraksti, 2008.

Periodika. *Latvijas Nacionālā digitālā bibliotēka.*

Latviešu literārās valodas vārdnīca. 2. sēj. Atb. red. L. Ceplītis. Rīga : Zinātne, 1973, 476. lpp.

Ceplītis, L., Miķelsone, A., Porīte, T., Raģe, S.*Latviešu valodas pareizrakstības un pareizrunas vārdnīca*. Rīga : Avots, 2007,204. lpp.

Blinkena, A. Latviešu literārās valodas normalizācijas aktuālās problēmas*. Baltu valodas senāk un tagad*. Rīga : Zinātne, 1985,11. lpp.

Zilgalve, E., Pūtele, I., Pēča, K. Valodas konsultācijas. *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. Populārzinātnisku rakstu krājums. Nr. 20. Atb. red. V. Šaudiņa. Rīga : Latviešu valodas aģentūra, 2025, 233.–234. lpp.